

VEGYESEK.

Jelentés az Erdélyi Múzeum állattára felől az 1899. évben.

Az Erdélyi Múzeumegyletnek 1900. márcz. 22-én, tartott közgyűlése elé terjesztette Dr. APÁTHY ISTVÁN, az állattár igazgatója.

Tisztelt Közgyűlés! Akik ritkaságok látványos kiállítását tartják a múzeumok fő céljának; akikre nézve a múzeum ideálja egy nagy külön épület, a melyre aranyos bötűkkel reá legyen írva „Múzeum“, még ha az nem is egyéb, mint díszes mausoleuma egy üvegszekrényekbe temetett, halott tudománynak: az ilyenek bizonyára nem lesznek megelégedve az állattár múlt évi eredményeivel. Az ilyenek amerikai Barnumokat szerződtessenek a táruk élére, mert ők meg fognak elégedni a tudomány művelésének látszatával is, apró inasi szolgálattal, ha csak eléggé nagy hangon kürtöli világgá a napi sajtó.

Az én szavaim azok fülét keresik e teremben, akik az Erdélyi Múzeumegylet hivatását abban látják, hogy a budapesti klikkektől független, nem személyes érdekeket szolgáló magyar tudományos központ legyen e hazában, hogy, e hazát tanulmányozva és ismertetve itthon és a külföldön, ne csak itthon arasson olcsó babérokat, hanem járúljon ahhoz is hozzá, hogy tudósaink a legmagasabb tudomány internationalis ítélőszéke előtt is dicsőséggel hirdethessék magyarságunkat. Akik föl tudják fogni és magyar szívvel tudják érezni annak a jelentőségét, hogy az Erdélyi Múzeum állattára képesen immár a távoli külföld, sőt a közeli Austria is nem egy tudományos kérdésben Kolozsvárra (nem Klausenburgba) fordul az ez idő szerint nyerhető legilletékesebb fölvilágosításért, azok be fogják látni, hogy az állattár a múlt évben is jól használta föl a néki juttatott csekély összeget, hogy minden anyagi és főleg szellemi akadály daczára is nagyot nőtt a tavaly is.

Avagy kicsinylendő dolog-e, hogy a MIKÓ-féle nyaralónak laboratóriumát alakított lépcsőházában dolgozott tavaly vezetésem alatt négy hétnél tovább a müncheni egyetemnek egyik magántanára és prosectora, meglehet, nemsokára az anatomia rendes tanára, MOLLIER SIEGFRIED? Hogy hasonló célból Amerikából is jött hozzánk egy jeles szakember, DR. PATON STEWART; hogy a berlini múzeum a PLATETŐL gyűjtött exotikus *Píócák*at hozzánk küldötte meghatározás és földolgozás végett; hogy TISZER ZSIGMOND galicziai halászati főlügyelő a Visztula *Lazac*zait pusztító állatok meghatározása és a védekezésre tanács végett nem Bécsbe, hanem Kolozsvárra fordul; hogy BLANCHARD RAPHAEL, a párisi egyetem orvosi karán a zoologia professora, tőlünk kér vizsgálati anyagot (a *Pseudobranchellion margói*-t) és küld nekünk, nálunk meg nem lévő ritka

állatokat; hogy egyáltalában hosszas dolog volna felsorolni mindazokat, akik ilyen módon a külföldről az Erdélyi Múzeumot keresik föl!

De nem szeretném, ha félre értenének. Nincs, aki nálam jobban méltatná az alkalmas helyiségek jelentőségét egy múzeum életében. Csakhogy viszont nincs is, aki jobban sajnálná, ha megvalósúlna néhány múzeumegyleti tagtársunknak az az óhaja, hogy az Erdélyi Múzeum kapjon egy nagy épületet, a melyben egyesíteni lehessen az összes táraikat. Nemcsak az anyag tudományos földolgozásának, hanem szemléltető föllállításának érdekében is merőben különbözök az egyes táruk követelményei a ma korszerű helyiségeket illetőleg. Mindenikét egy épület nem elégítheti ki. Vagy talán egy, idővel a kellő összegre fölszaporodó, reservált tőkéből építsen a Múzeumegylet múzeumot egy tár részére és hagyja sorsára a többit? Nem egyoldalú, a többi tár érdekeit megesorbitó eljárás volna-e ez? Hála az állammal kötött szerződésünknek, van fegyver az Erdélyi Múzeumegylet kezében, amelylyel az államot kényszerítheti, hogy minden tárának a specialisan alkalmas helyiségeket megadja. Sajnálatos, kárhoztatható is, hogy az állam oly kevéssé siet szerződésszerű kötelességének e részben megfelelni. De vajjon a Múzeumegylet vezetősége maga is tanúsított-e eddig valami sok energiát és kitartást tárai kellő elhelyezésének sürgetésében? Interpelláltak-e valaha minisztert az országgyűlés előtt ebben a fontos és, mondhatni, országos ügyben? Ha megkapjuk a kellő helyiségeket, azt nem a Múzeumegyletnek, mint ilyennek, a buzgósága, hanem egyes professoroknak az igyekezete fogja kiküzdeni. Elpanaszoltam én ezt már a T. Közgyűlés előtt máskor is. De most újra actualissá vált a dolog annak a kapcsán, hogy a választmány, igen helyesen, az építési alap kamatainak a táruk dotatiói gyarapítására fordíthatását kéri a közgyűléstől.

És még egy pont van, a melyre nézve a félreértést el szeretném kerülni. A múzeumoknak az ismereteket a nagy közönség körében szemléltetés útján terjesztő hivatását sem kiesinylem én. De nem azt tartom én a legtanulságosabb zoologiai múzeumnak, a mely — akár nagy költséggel szerezve be, akár nagy hálára kötelező ajándékkal kapván — minél több ritkaságot, csodabogarat halmoz föl és állít ki; hanem azt, a mely a bennünket mindennap és mindenütt környező természet titkaiba, belső lényegébe nyújt a laicsnak is érthető, annak érdeklődését is lekötő bepillantását. Ilyenné pedig gyűjteményünket első sorban saját gyűjtéseink és saját praeparatumaink által tehetjük. A nagyközönségre nézve többet ér, ha például egy béka organismusának szabad szemmel is látható részleteit, egy celloidinos metszetsorozatban, tetszetősen föllállítva tárom elé, mint hogy ha huszonöt fajta ritkábbnál ritkább békát mutatok néki, a melyeken legföljebb annyit lát, hogy az egyik kisebb, a másik nagyobb, az egyik hiányzik az a pötty, a mely a másikon megvan. Utalok itt arra a tiz, a tudományba tölem bevezetett módszer szerint előállított nagy praeparatumba, a melyeket a párizsi kiállításra küldöttem, s a melyek, visszaérkezvén, az állattár tulajdona lesznek.

Úgy a szemléltetésre legalkalmasabb, mint a tudományos bűvárlatokra való anyag beszerzésében tehát első sorban magunkra vagyunk utalva. Ne cso-

dálkozzék senki azon, hogy az állattár a múlt évben ajándék útján csak 7 faj állattal 15 példában gyarapodott. Ezeket is szakszerű zoologusoktól kaptam, akikkel tudományos összeköttetésben állunk. Nekünk első sorban munkatársakra van szükségünk a laikus közönség körében is, nem maccenásokra. Talál valaki egy pókot, a minőt még sohasem látott; nagy ritkaságként beküldi a múzeumba. Elromolva érkezett az meg, de szerencsére kiderült róla, hogy nagyon közönséges valami, amiből már bőven van gyűjteményünkben. Elmondottam egy ízben már a T. Közgyűlésnek, miképen igyekszem én magunknak kirándulásaim alkalmával az ország minden részében önkényes munkatársakat szerezni, akik hajlandók figyelmüket egy-egy bizonyos állatesoporra irányítani, nemcsak fölvenni, a mi útjukba akad, hanem a velük közölt módszer szerint keresni és a találtat a rendelkezésükre bocsátott eszközökkel és reagensekkel céljainknak megfelelően conserválni is. Már nagyon sokan, nagyon sokat ígértek, de jó magyaros szokás szerint, sajnos, nagyon kevesen, nagyon keveset küldtek. Bizonyára jó munkatársunk lett volna PÉTERFI MÁRTON, dévai realiskolai tanár úr, a ki vállalkozott reá, hogy a rendelkezésére bocsátott eszközökkel pókokat gyűjt számunkra; de szomorú körülmények lehetlenné tették, hogy ígérését teljesítse. Nem vesztim el azonban a reményt, hogy a jó szándékot előbb-utóbb sok helyen hasznos tett is fogja követni.

Magam tavaly gyűjtéseket főleg Brassó vidékén, Kolozsvár közelebbi és távolabbi környékén, Csusa körül és a Lipari szigeteken végeztem. Az eddigi számbavétel szerint 82 fajt gyűjtöttem 349 példában, csupa oly dolgot, amire épen szükségünk van. Az egésznek földolgozása még folyik. A gyűjteménybe végleg beállítható a már hosszú évek óta fölszaporodott több ezer darabbal együtt csak akkor lesz, ha az állattár anyagi ereje a szükséges üvegnekeműek beszerzését meg fogja engedni. Ezt az anyagi erőt pedig, a mint már tavaly említettem, még egy darabig le fogja a múzeum pelagicus tengeri állatainak, a melyek nagy részét több mint 15 éve szereztük be, újjakkal való pótlása.

De gyűjtéseim legfőbb céljukat, mint tudományos vizsgálati anyag, így is szolgálják; szolgálják nemcsak a saját birtárlataimat és a vezetésem alatt folyókat, hanem külföldi tudósokét is. Hiszen ezek is rendelkezésemre bocsátják gyűjtéseiknek azt a részét, a melylyel a tudományos világban jelenleg én foglalkozom legbehatóbban. Ilyen réven is gyarapítom gyűjteményünket; a berlini múzeum Hirudinea gyűjteményéből például a tölem végzett meghatározás díjában 18 fajt 25 példával (természetesen a reám bízott gyűjteménynek többszörös duplumai közül) megtartottam az állattár számára.

Ugyancsak nálam van jelenleg áttanulmányozás végett a Magyar Nemzeti Múzeum Pióczgyűjteménye is. Viszont még MÉHELY LAJOS úrnál van a Magyar Nemzeti Múzeumban a mi állatárunk Denevér-gyűjteményének egy része. Ellenben az UMIK NÁNDOR úrnál volt Aprólepkék és a Mocsári SÁNDOR úrnál volt Hymenopteronok ép állapotban visszaérkeztek.

Az előbbieken kívántam, nem terjeszkedve ki a részletekre, röviden vázolni az állattár tavalyi működését, a melyet a párizsi kiállításra való előkészületeink, sajnos, lassították, de egyáltalában nem akasztottak meg. Kérem jelentésem tudomásúl vételét!